

Sveriges Kvinnoorganisationers remissyttrande över delbetänkandet “Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)”

Sveriges Kvinnoorganisationer är en partipolitiskt obunden paraplyorganisation för kvinnorörelsen i Sverige. Vi samlar över 50 föreningar som tillsammans representerar över 130 000 flickor och kvinnor runt om i landet. Nedan följer vårt remissyttrande över betänkandet “Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)” Yttrandet har beretts av Malpuri Groth, vice generalsekreterare, och Clara Berglund, generalsekreterare.

Sveriges kvinnoorganisationer *tillstyrker* flera av utredningens förslag och delar utredningens bedömningar i flera avseenden, i vissa avseenden anser vi att utredningen kunde ha gått längre och i andra avseenden delar vi inte alls utredningens bedömning.

Sveriges Kvinnoorganisationer delar utredningens utgångspunkt att nuvarande etableringssystem missgynnar nyanlända kvinnors möjlighet till egen försörjning, både utifrån utformningen av programmet och utifrån vilka som omfattas av programmet. Dessutom finns olika förväntningar från samhället om nyanlända kvinnors och nyanlända mäns arbetsmarknadsdeltagande.

Utredningens utgångspunkt har många likheter med de slutsatser som Sveriges Kvinnoorganisationer drog i [vår granskning av då aktuella etableringsinsatser 2017](#).

Det blir viktigt att reformera etableringssystemet så att tiden det tar för nyanlända kvinnor att komma i arbete kortas. Fler nyanlända kvinnor måste få rätt till och möjlighet att delta i effektiva och arbetsnära etableringsinsatser så som subventionerade anställningar.

En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

Sveriges Kvinnoorganisationer *tillstyrker* utredningens förslag om “En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser”. Majoriteten av anhöriginvandrare är kvinnor. Just nu har dessa kvinnor ingen tillgång till etableringsprogrammet, de riskerar att hamna i beroendeställning till sina anknytningspersoner och få svårare att komma i arbete.

Utredningens förslag kommer att bidra till att korrigera en av de buggar i etableringssystemet som bidrar till ett ojämnt utfall i arbetsmarknadsdeltagande för kvinnor och män. Vi delar utredningens analys att de anhöriginvandrare som idag saknar rätt till etableringsinsatser inte kommer i arbete i lika hög utsträckning som de som har rätt till etableringsprogrammet samt att övriga insatser som t.ex. samhällsorienteringen, sfi och de generella insatserna som erbjuds inte räcker till. Vi delar utredningens bedömning att föreslagen reform är viktig för att minska anhöriginvandrade kvinnors beroende av sina partners, ofta män.

Sveriges Kvinnoorganisationer anser att det är logiskt men också juridiskt viktigt att anhöriginvandrare, oavsett om de är anhöriga till flyktingar eller t.ex. arbetskraftsinvandrare har samma förutsättningar att komma i arbete. Alla kvinnor som är anhöriga bör vara lika inför lagen oavsett vilket skäl deras partners har för att stanna i landet.

Ersättningsnivå för den utvidgade målgruppen

Vi *delar inte* utredningens bedömning att begränsa den utvidgade målgruppen till att inte innefatta anhöriga till personer som beviljats uppehållstillstånd för studier. Samma argument och princip om att kvinnan måste kunna ha en inkomst som hon kan försörja sig på måste även gälla för kvinnor som följer med män som studerar eller forskar. Dessa kvinnor borde ha tillgång och rätt till etableringsprogrammet på samma villkor.

Sveriges Kvinnoorganisationer *avstyrker* förslaget om en lägre etableringsersättning för den utvidgade målgruppen. Vi anser att det är viktigt att ersättningsnivån är lika oavsett anledning för den partner som har rätt att bo i landet samt att den ersättningen som ges ska gå att försörja sig på. Förslaget om en utvidgad målgrupp bedöms av utredningen kommer att minska nyanlända kvinnors beroendeställning till sina partners, ofta män. En lägre ersättning till dessa kvinnor är i direkt strid med syftet att minska kvinnors beroendeställning till sina män. Utredningen framhäver att ersättningen som sådan ökar incitamenten för anhöriginvandrare att fullfölja etableringsprogrammen, samtidigt hänvisar utredningen till exemplet i Danmark där ersättningsgraden är så låg att incitamentet för kvinnor att ingå i etableringsinsatserna har avtagit. En förklarande orsak till det är att förväntningar på att kvinnor ska stanna hemma är större än för män och att det i högre utsträckning konkurrerar med etableringsprogram när ersättningsnivån blir för låg. I Sveriges skulle de ekonomiska incitamenten att vara föräldraledig vara större eftersom den föreslagna nivån ligger under föräldraförsäkringens lägstanivå.

Utredningen föreslår att ersättningen ska uppgå till 168kr per dag vilket i praktiken är en nivå som är lågt lägre än grundnivå för föräldrapenningen (250kr per dag) men också lägre än ersättningen för lägstanivådagarna i föräldraförsäkring (180kr per dag).

Sveriges Kvinnoorganisationer anser att ersättningsnivåerna sak vara samma för alla, oavsett kön eller skäl, i etableringsprogrammet.

Utökad information till nyanlända om förväntningar och möjligheter till självförsörjning

Sveriges Kvinnoorganisationer *tillstyrker* följande förslag:

- att Migrationsverket ska informera om etableringsprogrammet i samband med att beslut om uppehållstillstånd beviljas
- att information om etableringsprogrammet bör ges i samband med folkbokföring

- att enhetlig myndighetsinformation ska tas fram
- att kommunernas ansvar för att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering förtydligas
- att en författningsreglerad uppgiftsskyldighet införs mellan Migrationsverket och kommuner

Vi anser att alla dessa förslag är viktiga insatser för att fler kvinnor ska ha rätt till och delta i etableringsinsatserna. Dessutom delar vi utredningens bedömning att dessa förslag kommer att bidra till ett effektivare etableringsprogram för alla.

Uppdrag till Statskontoret

Sveriges Kvinnoorganisationer välkomnar förslaget att Statskontoret ska få i uppdrag att följa upp etableringsinsatserna. Vårt medskick är att det ska framgå i beskrivningen av uppdraget som ges till Statskontoret att särskilt följa upp på etableringsinsatsernas effekter utifrån kön.

Kompletterande insatser

Utöver dessa förslag anser vi också att de ska kompletteras med öronmärkta resurser till kommuner, myndigheter och civilsamhällesorganisationer som kan arbeta uppsökande. I fler studier och rapporter har visats att just uppsökande verksamhet är viktig för att nå utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknaden.

Ett mer individualiserat och effektivt etableringsprogram

Sveriges Kvinnoorganisationer *tillstyrker* följande förslag:

- Att alla som skrivs in i etableringsprogrammet ska få en fördjupad kartläggning
- Ökad träffsäkerhet i bedömningen om utbildningsplikt
- Individuella slutmål tas in i handlingsplanen
- Arbetsförmedlingen bör följa upp individens progression mot ökad anställningsbarhet
- Stärkt samverkan kring nyanländas etablering

Vi delar utredningens bedömning att ett mer individuellt anpassat etableringsprogram blir mer träffsäkert för alla som omfattas samt att utfallet med största sannolikt blir mer jämställt och jämlikt. Sveriges Kvinnoorganisationers medlemsorganisationer som samlar utrikes födda och nyanlända kvinnor delar utredningens bedömning att ett mer individuellt anpassat etableringsprogram skulle gynna fler kvinnor att komma i arbete.

Tiden för etableringsprogrammet

Sveriges Kvinnoorganisationer delar utredningens bedömning att förutsättningarna för olika nyanlända kvinnor och män skiljer sig åt väsentligt, vi anser likt utredningen att begränsningen av möjlighet till etableringsinsatser till två år är otillräcklig och bör förlängas och att den bör vara individuell. Vi delar också utredningens bedömning att tiden i programmet, som utgångspunkt, bör vara så kort som möjligt för att motverka risken för inläsningseffekter.

Vi anser dock att utredningens förslag om att förlänga etableringsinsatserna med ytterligare 12 månader, alltså fortsatt ha en begränsning i etableringsprogrammet motsäger utredningens egna resonemang. Förbehållet att etableringsprogrammets målsättning är att vara så kort och effektiv som möjlig anser vi att en begränsning inte är nödvändig. Om den enskilda nyanlända kvinnan eller mannen befinner sig i en effektivt och individuellt anpassat etableringsprogram som följs upp av arbetsförmedlingen med tydliga slutmål och handlingsplan och som har som utgångspunkt i att etableringen ska vara så kort som möjligt behövs inte en begränsning. En begränsning kan tvärtom stanna upp eller backa en nyanländ kvinna eller mans väg till arbete. Om den enskilda kvinnan eller mannen inte kommer i jobb under etableringsprogrammet riskerar hon eller han istället att leva på försörjningsstöd eller annat bidrag - eller bli beroende av närstående försörjare, en man - där arbetsnära insatser inte ingår och som ger det stöd och den hjälp som är nödvändig för arbetsmarknadsetableringen. Det är mer effektivt om etableringsprogrammet kan lotsa varje individ in i mål, till ett jobb. Vi vill dock understryka att kvinnor ska ha samma krav och förväntan om att ingå i och fullfölja etableringsprogrammet som män samt att utgångspunkten ska vara att etableringen ska gå så fort som möjligt för att undvika inlåsnings effekter, norm bör vara maximalt tre år i programmet. En avvägning som bör utredas ytterligare är hur stor frånvaro som ska vara tillåtet efter tre år i etableringsprogrammet, för att ha fortsatt rätt att ingå i programmet.

Bättre möjligheter att kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser

Sveriges Kvinnoorganisationer *tillstyrker* följande förslag:

- Föräldralediga bör ges möjlighet till etableringsinsatser likvärdigt andra deltagare
- Information inför och under föräldraledighet
- Öppen förskola med språkträning och studie- och yrkesvägledning för föräldralediga

Många kvinnor kommer till Sverige under fertil ålder och kommer att, på samma sätt som många kvinnor i fertil ålder att vara föräldralediga. Som det ser ut nu så tar kvinnor ut merparten av föräldradagarna och som får konsekvenser på t.ex. tiden på arbetsmarknaden, löneutveckling och pensioner.

För de nyanlända som kommer från länder där kvinnor förväntas ta ett större ansvar för hem- och omsorgsarbetet kan det få ytterligare konsekvenser för uttag av föräldradagarna.

Sveriges Kvinnoorganisationer anser att det är viktigt att säkerställa att det inte är de nyanlända kvinnorna som ska betala priset för att normer och föreställningar om att det är kvinnor som ska vara hemma med barn ska hindra dem att komma i arbete. Vi anser inte att det är kvinnorna som ska bestraffas i etableringsprogrammet utan att de ska kunna pausa etableringen när de är föräldralediga.

Vi anser samtidigt att det är viktigt att både män och kvinnor, nyanlända eller inte, ska ta del av föräldraförsäkringen i lika stor utsträckning och att det är en viktig samhällsinvestering att båda föräldrarna är hemma med sina barn och tar ansvar för sina barn och för det obetalda arbetet.

Därför är det viktigt att kunna pausa etableringstiden i samband med föräldraledighet. Samtidigt är det viktigt att kombinera detta med insatser som ökar uttaget av föräldradagar för män och som bidrar till att uttaget av föräldraförsäkringen är mer jämställd, både inom ramen för etableringsprogrammet genom t.ex. information men också genom enskilda reformer så som en individualiserad föräldraförsäkring.

Prioriterade förslag i delbetänkandet

Sveriges Kvinnoorganisationer bedömer att följande förslag är viktiga att prioritera om nödvändigt att göra så:

- Att utvidga målgruppen för etableringsprogrammet
- Att bättre kunna kombinera föräldraskap och etableringsinsatser och samtidigt förmedla budskap om vikten av ett jämställt uttag till målgruppen
- Att förlänga tiden i etableringsprogrammet i kombination med att göra den mer individualiserad och effektiv

Ytterligare insatser

Utöver förslagen som getts av delbetänkandet ser vi ytterligare behov av:

- att skapa enkla och effektiva vägar in till kvinnodominerade bristyrken så som vård- och omsorgsyrken
- att SFI-insatser ska vara arbetsmarknadsrelaterade, även för nyanlända kvinnor och män med låg utbildning
- att arbetsförmedlingens matchningstjänster systematiskt ska utformas utifrån de behov som finns för utrikes födda kvinnor med kort utbildning, gärna med inspiration från projekt så som "Matchning dag 1" eller "Jämställd etablering" och helt sluta arbeta med arbetsmarknadsprogram som inte är arbetsnära.
- att investera i snabbspår för nyanlända kvinnor i bristyrken inom den gröna omställningen och ny-industrialiseringen